

**Kongen,
hesten og
sønder-
jyderne**

Et iscenesat indtog

”Nu var kongen lige ved æresporten. Han havde taget sin chakot af og hilste med små nik til begge sider. Man kunne se, hvor bevæget han var. Nu var det, som holdt han hesten an og så til vejrs mod indskriften og flagene ovenover, som rørte sig i morgenvinden. Og nu – der er i dette øjeblik fuldkommen stille omkring ham – er kongen lige under æresporten. En dæmpet trommehvirvel – og kong Christian den Tiende er redet over grænsen ind i Sønderjylland”.

Sådan skildrede bibliotekar Carl Dumreicher (1879-1965) det store øjeblik i sin bog *Genforeningen 1920*. Klokken var 9.20, dagen var den 10. juli 1920, og stedet den dansk-tyske grænse fra 1864 ved Frederikshøj nord for Christiansfeld. Den grænse, som ikke længere eksisterede, efter at kongen dagen i forvejen havde underskrevet loven om indlemmelsen af de sønderjyske landsdele i kongeriget Danmark med øjeblikkelig virkning. Det symboladede øjeblik er forevigt på et fotografi, som for de fleste danskere er blevet ikonet på Genforeningen. Det hang tidligere i mange sønderjyske hjem.

Begivenheden var nøje sat i scene, så den svarede til den sagnomspundne Jomfru Fannys spådom 40 år tidligere: at kongen ville ride ind i det genvundne land på en hvid hest. Jomfru Fanny alias syersken

Franziska Enger (1805-1881) boede i Persillegade i Aabenraa. Herfra var der kun få skridt op til Nygade, hvor de danske sønderjyders førstemand H.P. Hanssen (1862-1936) havde sit hjem. I 1919-1920 var han minister for sønderjyske anliggender i den danske regering, og han huskede spådommen, da genforeningsfesterne blev planlagt. Den hvide hest blev lånt på Visborggård ved Hadsund.

Så snart kongen var nået ind i Sønderjylland, brød jubelen løs. Her blev han budt velkommen. Ikke af H.P. Hanssen, som det ellers var aftalt. Hanssen var blevet presset til at trække sig, fordi han var persona non grata i indflydelsesrige kredse, som krævede en grænse syd om Flensborg trods indbyggernes altovervejende tyske sprog og sindelag. Han fastholdt i stedet, at grænsen skulle drages i henhold til folkenes selvbestemmelsesret, som den fremgik af folkeafstemningerne den 10. februar og 14. marts 1920. I stedet bød en af Haderslevegnens danske ledere kongen velkommen.

Kong Christian fortsatte efter velkomsten sit ridt ind i Sønderjylland. En niårig pige, Johanne Braren (1911-1999), overrakte ham blomster. Spontant trak han hende op til sig på hesten, gav hende et kys i panden og lod hende ride med, før hun skrækslagen blev givet tilbage til sin plejemor. Endnu en symbolladet handling, her efter et litterært forbillede, forfatter Henrik Pontoppidans (1857-1943) digt fra 1918 om den røvede datter, der dybt begrædt kom frelst tilbage. Ikke et øje var tørt. Slet ikke kongens.

Med den stærke symbolik var det ekstra uheldigt, at han blev kastet af hesten. Det skete på hans videre vej fra Christiansfeldt og sydover, da han kort før Haderslev skulle stige om fra bil til en ny hest. Bevidst om symbolikken bed kongen smerterne i sig og gennemførte riddet ind i Haderslev på en anden og roligere hest.

Fra Haderslev tog Christian 10. og den kongelige familie over Aabenraa til Sønderborg for at deltage i den store genforeningsfest den 11. juli i Dybbøl skanser. Indbyder til festen var de danske sønderjyders politiske organisation, Vælgerforeningen for Nordslesvig. Formanden, grev O.D. Schack (1882-1949) fra Schackenborg i Møgeltønder, holdt hovedtalen. Han priste den nye nationale enhed:

”Det store budskab, genforeningen bringer os sønderjyder, er, at vi nu ikke mere skal bære dette navn, men blive danske, ikke kun i sind, men også af navn”.

Eftertiden har vist, at greven forhastede sig med at lægge den sønderjyske identitet i graven. På sønderjydernes vegne aflagde han et hyldest- og troskabsløfte til kongen. Dristigt, men desto mere virkningsfuldt, tiltalte han kongen med du:

”Vi skal være dig gode og trofaste sønner og døtre, Danmark, det lover vi dig i dag – det giver vi dig håndslag på, kong Christian! Ja, om kongen samler vi os i denne stund, den største, vor slægt har oplevet. Når i svundne dage folket havde valgt sin konge, stævnede det til tinge for at hylde ham under åben himmel. Den 10. februar, da vi sønderjyder stemte os hjem, kårede vi kong Christian af Danmark til vor konge. I dag løfter vi alle som en vor konge på skjold, som frie mænd og kvinder hylder vi Danmarks konge og dronning, nu også vor konge og dronning [...]”.

Også denne dag var kongen og den kongelige familie i centrum.

Det blev også forsøgt at udelukke H.P. Hanssen fra at tale på Dybbøl, men hans tro væbner, gårdejer Nis Nissen (1878-1960) fra Vibøge på Als, sørgede for,

**Det ikoniske fotografi af Christian 10., som på en hvid hest rider ind i Sønderjylland den 10. juli 1920 ved Frederikshøj nord for Christiansfeld. Bag ham rider kronprins Frederik og prins Knud.
|| Holger Damgaard/
Det Kgl. Bibliotek**

at det ikke lykkedes. Hanssen kunne derfor sætte fokus på forholdet mellem Sønderjylland og Danmark:

”De genforenede sønderjyske landsdele er fra nu af en ligestillet og ligeberettiget del af Danmark. Vi ønsker alle, at den ydre genforening hurtigst muligt må blive fulgt af en fuldstændig indre sammen-smeltning. Og leder vi med påkrævet agtelse for gamle traditioner og nedarvede ejendommeligheder udviklingen ind på sunde og rolige baner, vil vi indenfor en rimelig tidsfrist nå dette mål”.

Ifølge H.P. Hanssen var der værdier fra den sønderjyske fortid, som burde bæres med ind i den nye tid. Han håbede også, at Danmark ville føre en liberal politik over for det tyske mindretal, der svarede til tidens højeste internationale standard.

Statsminister Niels Neergaard (1854-1936) holdt en kort tale, der især huskes for løftet til de dansk-sindede i Sydslesvig, der måtte blive syd for den nye grænse: ”Det kan jeg sige på regeringens vegne, ja, på hele det danske folks vegne: De skal ikke blive glemt”. Løftet har siden udmøntet sig i en årlig finanslovsbevilling til det danske mindretal. Fortrængt blev derimod en anden passage i talen:

”Vi taler om genforening. Sagen er, at aldrig i vor tusindårige historie har Sønderjylland været et med Danmark. Først nu sker det efter sønderjydernes egen lykkelige vilje”.

Som historiker vidste Neergaard, at Sønderjylland før afståelsen til Preussen og Østrig efter krigen i 1864 indgik i et selvstændigt hertugdømme, Slesvig, med en kompliceret historie mellem dansk og tysk. Om ikke i tusind år, så dog siden 1232. Det glemte mange nord for Kongeåen, og de undervurderede, hvor anderledes Sønderjylland var sammenlignet med det øvrige land.

I dagene efter Dybbølfesten tog de kongelige på køreture i den genvundne landsdel. Her blev de på en tur langs den nye grænse den 12. juli konfronteret med Genforeningens tabere. Ved vejkrydset i Kruså stod en skare danske flensborgere med skiltene ”Forposterne lever i håbet” og ”Danske flensborgere hilser Danmarks konge”. Ved det bevægede møde udtalte kongen: ”Lige så lidt som De glemmer os, glemmer vi Dem”. I Tønder hilste pastor Johannes Schmidt (1869-1959) fra Vodder i sin avis *Neue Tondernsche Zeitung* kongen velkommen:

”Vi håber på den dag, da vi på ny vil træffe afgørelse om vort statslige tilhørsforhold, fri for en bloc-afstemningens tvang, fri for fredstraktatens tvang”.

Schmidt var de tysksindedes leder, og han krævede en revision af den nye grænse. Både de danske syd for den nye grænse og de tyske nord for etablerede sig fra sommeren 1920 som nationale mindretal.

For flertalsbefolkningen var sommeren 1920 en lang fest. Så meldte den grå hverdag sig. Genforeningen i 1920 står ikke desto mindre som en af de største begivenheder i Danmarks historie. De dansktalende og dansksindede sønderjyder, som siden krigen i 1864 havde levet under tysk styre, blev efter 56 års venten forenet med deres landsmænd i kongeriget Danmark. Som H.P. Hanssen forudsagde, smeltede sønderjyderne snart sammen med danskerne nord for Kongeåen. Danmark blev en nationalstat, hvor stort set alle danskere boede, og hvor der stort set kun boede danskere. Staten er 100 år senere stadig rammen om langt de fleste danskeres tilværelse, også selv om befolkningen ikke er så homogen som dengang.

Som Neergaard fremhævede, gik sønderjydernes adskillelse fra kongeriget Danmark længere tilbage i tiden end til 1864. I århundreder havde de levet i det gamle hertugdømme Slesvig, som siden 1200-tallet havde ført sin særlige tilværelse mellem Danmark og Tyskland. Til tider som en kampplads mellem holstenske grever, sønderjyske hertuger og danske konger og i 1800-tallet mellem Tyskland og Danmark. I andre perioder som en region med fredelig sameksistens mellem danskere, tyskere og nordfrisere og som en bro for kulturudveksling mellem Central- og Nordeuropa. Slesvigs særlige status forsvandt efter 1864 med indlemmelsen i Preussen. Delingen af Slesvig mellem to stater i 1920 satte det endelige punktum for den slesvigske historie.

Delingen skete efter sønderjydernes egen frie vilje, understregede Neergaard. Grev Schack sagde, at de stemte sig hjem. Denne bog vil vise, hvorfor

løsningen på det dansk-tyske grænseproblem blev at lade befolkningen stemme om den nye grænses forløb. Hvilken tradition lå der bag? Hvem førte efter Tysklands nederlag i 1918 afstemningstanken igennem til sejr i Slesvig? Og hvordan blev den udført i praksis? Afstemningen foregik i en international kontekst: fredsslutningen efter Første Verdenskrig. Hvilken betydning fik det for den måde, afstemningen kom til at foregå på?

Forsøget på at udelukke H.P. Hanssen fra festlighederne afslørede en dyb uenighed om grænsens forløb mellem danskerne. Danskere og tyskere så selvfølgelig også forskelligt på, hvor den skulle gå. Der var forskellige holdninger til afstemningstanken og til grænsen på dansk og tysk side.

Sønderjylland og Sydslesvig rummer stadig de to nationale mindretal, der opstod som følge af grænsedragningen i 1920. Talerne ved genforeningsfesten i juli 1920 lovede liberale vilkår for det tyske mindretal nord for grænsen og støtte til det danske syd for. Bogen tager fat på de nationale mindretal og deres problemer på begge sider. Hvordan blev de løst? Hvordan bidrog løsningen til en fredelig sameksistens i grænselandet? Var der en samlet slesvigsk model for løsningen af nationalitetskonflikter?

I forbindelse med jubilæumsåret 2020 er der grund til at se nærmere på de fortællinger, der er opstået om løsningen af det dansk-tyske grænseproblem i 1920 og i de næste årtier. Hvordan har fejringen taget farve af arrangørernes samtid?

I bogen bruges Sønderjylland om det område, der kom til Danmark i 1920. Dengang blev det oftest kaldt Nordslesvig, mens området syd for den nye grænse endnu kaldes Sydslesvig. Sønderjylland og Sydslesvig svarer tilsammen til det gamle hertugdømme Slesvig.

**Den amerikanske præsident Woodrow Wilson (1856-1924) gav med sine fjorten punkter fra januar 1918 stærk næring til håbet om en fredsaftale, der tilgodeså nationalitetsprincippet. Illustration fra *L'Illustrazione Italiana* (februar, 1924).
|| Bridgeman Art Library/Ritzau Scanpix**